

Kreativne rešitve v logistiki bivanja in oskrbe starejših oseb

NINA POŽUN, LEA - Marija COLARIČ - JAKŠE IN ANDREJ LISEC

Povzetek Prispevek predstavlja različne oblike bivanja za starejše osebe, in sicer bivanje v domovih za starejše, v namenskih stanovanjih, oskrbovanih stanovanjih in stanovanjskih zadrugah ali stanovanjskih skupnostih. Ker so po svetu poleg tradicionalnih institucionalnih oblik stanovanjske oskrbe za starejše že uveljavili nove in inovativne rešitve, ozavešči tudi s trendi na področju bivanja starejših, ki v Sloveniji še niso dovolj razširjena. Pri tem seznanjeni z obliko doma za celo življenje – »lifetime homes«, podprtega bivanja – »assisted living«, stanovanjske skupnosti – »cohousing community«, upokojske skupnosti – »retirement community«, pametnimi domovi – »smart home« in dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah. Poseben poudarek namenja predlogom in izboljšavam za bivanje starejših oseb, kjer se osredotoča na aktivno bivanje starejših oseb – izmenjavo starejših in kapacitetami za starejše z demenco. Prispevek nagovarja k novim, inovativnim in cenovno ugodnim rešitvam bivanja za večjo kakovost življenja ljudi v tretjem življenjskem obdobju, tudi preko izobraževalnega programa s tematskim sklopom socialno varstvene storitve podeželja.

Ključne besede: • namestitve starejših oseb • bivanje in oskrba starejših oseb • dopolnilna dejavnost na kmetijah • aktivno bivanje starejših – izmenjave starejših • kapacitete za starejše z demenco •

NASLOVI AVTORJEV: Nina Požun, Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, Cesta prvih borcev 36, 8250 Brežice, Slovenija, e-pošta: nina.pozun@student.um.si. dr. Lea - Marija Colarič - Jakše, docentka, Visoka šola za upravljanje podeželja GRM Novo mesto, Sevno 13, 8000 Novo mesto, Slovenija, e-pošta: lea.colaric-jakse@fos.unm.si. dr. Andrej Lisec, izredni profesor, Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko, Mariborska cesta 7, 3000 Celje, Slovenija, e-pošta: andrej.lisec@um.si.

1 Uvod

Oblike bivanja za starejše so v Sloveniji slabše razvite. Poznamo domove za starejše, oskrbovana stanovanja ter najemna stanovanja za starejše osebe. Drugih možnosti bivanja starejših niti ne zasledimo. Do sedaj smo razvijali predvsem institucionalno obliko stanovanjske oskrbe za starejše, ki pa je tudi najdražja. Po svetu pa so medtem že lansirali nove in inovativne rešitve, kot so domovi za celo življenje, podprto bivanje, stanovanjske skupnosti, pametni domovi in drugo. Slovenija trenutno reševanje problematike zasedenosti mest v domovih za starejše poizkuša z novo obliko namestitve, in sicer z uvedbo bivanja in oskrbe starejših oseb kot dopolnilna dejavnost na kmetijah.

Zaradi povečevanja finančnih potreb za zagotavljanje ustrezne stanovanjske oskrbe in storitev za starejše težav kmalu ne bo mogoče reševati situacije le z dosedanjimi uporabljenimi modeli, ampak je potrebno razviti nove, kreativne in inovativne rešitve in vpeljati drugačne, alternativne oblike bivanja in oskrbe za starejše, ki bodo tudi učinkovitejše in manj finančno zahtevne kot obstoječe, hkrati pa bodo upoštevale želje in preference starejših ljudi.

2 Uporabniki storitev oskrbe starejših oseb

Starostna struktura uporabnikov institucionalnega varstva se z leti povečuje, kar kaže, da je povprečna starost ljudi iz dneva v dan večja. Uporabniki institucionalnega varstva potrebujejo več nege in zdravstvene obravnave, postajajo pa tudi zahtevnejši, saj kot samoplačniki pričakujejo celostno in individualno obravnavo.

Čakalna doba za sprejem v dom je lahko tudi do dve leti, daljše čakalne dobe pa posledično pomenijo sprejem čedalje starejših oseb, ki kažejo potrebo po zdravstveno najzahtevnejših storitvah. Poleg njih pa se pojavlja vse več oseb, ki boleajo za demenco in potrebujejo ustrezno oskrbo. Da pa bi zagotovili prosta mesta potrebnim, nastajajo novi trendi na področju bivanja starejših. Ti omogočajo več svobode, različne animacijske dejavnosti in čim daljše samostojno bivanje osebam, ki so tega sposobne.

3 Namestitve starejših oseb

V Sloveniji je najbolj razširjena oblika namestitve starejših občanov zavod, ki obsega osnovno oskrbo - bivanje in prehrano ter socialno oskrbo - varstvo in zdravstvena oskrbo. Domovi za starejše so namenjeni posameznikom, ki so starejši od 65 let.

Iz podatkov (Poudarki iz analiz področja institucionalnega varstva starejših in odraslih s posebnimi potrebami 2015, 2016) Statističnega urada Republike Slovenije o stanju prebivalstva na dan 1. 1. 2017 in primerjava z letom 2015 kaže, da se je skupina prebivalcev, starih 65 let in več, povečala za 10.324 oseb oziroma za 2,7 %. Indeks staranja¹ za leto 2017 torej znaša 126,52 in se je v primerjavi z 2016 letom povečal za 2,46 indeksne točke.

Prebivalstvo se stara, zato so nastale in še nastajajo druge oblike namestitve in bivanja starejših oseb. Kerbler (2011) opredeljuje, da poleg domov za starejše poznamo še tri oblike na področju dodatnih možnosti bivalnih enot, in sicer namenska stanovanja, oskrbovana stanovanja in stanovanjske zadruge oziroma skupnosti.

3.1 Bivanje v namenskih stanovanjih

Za bivanje v namenskih stanovanjih se smatra, da lahko starejša oseba še vedno biva samostojno. Najemnik namenskega stanovanja mora dokazovati svoje zdravstveno stanje in plačilno sposobnost, najemodajalec pa mora omogočiti samostojno bivanje v primerno arhitekturno prilagojenem stanovanju. Stanovanja najemodajalci podeljujejo na podlagi zbiranja vlog ali javnega razpisa ter oblikovanja prednostnih list, določijo tudi višino najemnine v skladu z veljavnimi pravilniki. Praviloma pa so cene nižje od tržnih.

3.2 Bivanje v oskrbovanih stanovanjih

Druga možnost bivanja so oskrbovana stanovanja. Ta so namenjena dolgoročnejši obliki varstva starejših. Starostnikom omogočajo, da ob občasni pomoči ohranijo samostojnost in neodvisnost bivanja. Starostniki, ki najemajo ta

---

¹ Indeks staranja se nanaša na razmerje med številom prebivalcev, starih do 15 let, in številom prebivalcev, starih nad 65 let. Vrednost indeksa staranja 100 nakazuje, da je število prebivalcev v obeh starostnih kategorijah enako.

stanovanja so aktivni in ne potrebujejo institucionalnega varstva. Hkrati pa jim občutek varnosti in brezskrbno preživljanje tretjega življenjskega obdobja omogoča, možnost izbire in oblike pomoči. Ravno zato so oskrbovana stanovanja v Sloveniji praviloma grajena ob domovih za ostarele, ki pomoč izvajajo kot dodatno storitev. Obseg in vrsta oskrbe se prilagodi potrebam in željam posameznega upravičenca.

3.3 Bivanje v stanovanjskih zadrugah ali stanovanjskih skupnostih

Tretja možnost za bivanje starejših oseb so stanovanjske zadruge ali stanovanjske skupnosti. To so družinske hiše, prilagojene za bivanje starejših, v njih stanuje nekaj starejših parov ali posameznikov. Bivanje starejših je organizirano v tako imenovanem »integriranem bivanju«. Starejši živijo v stanovanjih oziroma hišah, ki jim omogočajo visok nivo samostojnega bivanja, za podporo pa je vzpostavljena mreža struktur, ki zagotavlja zdravnika, lekarno, trgovino in upravljavca stanovanj. Cilj je, da oseba čim dlje ostane v lokalnem okolju in nato samostojno sprejme odločitve o drugih oblikah bivanja (Nagode, 2015).

Pokritost s kapacitetami² kaže na nenehno rast po letu 2003, saj so se takrat začele podeljevati koncesije zasebnikom, pa tudi povečevati kapacitete javnih zavodov preko dogradenj in najemov dodatnih enot. V letu 2008 je bila dosežena primerljiva evropska pokritost s kapacitetami v institucionalnem varstvu, v letu 2012 pa je pokritosti dosegla vrh (5,2 %), sedaj pa v zadnjih petih letih beležimo padanje odstotka pokritosti s kapacitetami. Zaradi staranja prebivalstva se število dejansko čakajočih na mesto v domu zvišuje, kar je statistično vidno v letu 2015, saj se je število prošenj in dejansko število aktualnih prošenj v primerjavi s preteklimi nekaj leti povišalo, nato pa se je v letu 2016 število prošenj spet znižalo, število dejansko čakajočih na sprejem pa v primerjavi s prejšnjim letom zvišalo. Indeks zasedenosti³ se je torej po znižanju v letu 2015 v letu 2016 spet nekoliko zvišal.

---

² Pokritost potreb po kapacitetah odraža delež populacije 65+ (brez oseb s posebnimi potrebami), ki je vključena v institucionalno varstvo starejših.

³ Indeks zasedenosti odraža razmerje med dejanskimi kapacitetami domov in številom realiziranih dni, popravljenih s številom dni v letu.

4 Trendi na področju bivanja starejših

V tujini so se razvili drugačen načini bivanja starejših, nekaterih v Sloveniji še ne poznamo ali pa še niso aktualni. V nadaljevanju predstavljamo nekatere oblike bivanja starejših oseb.

4.1 Dom za celo življenje ali »lifetime homes«

Oblika individualnega načrtovanja domov, ki je aktualna predvsem v tujini, je dom za celo življenje ali »lifetime homes«. To so zgradbe, ki so primerne za bivanje v vseh življenjskih obdobjih. Načrtovane so brez arhitekturnih ovir, so enostavne za uporabo in vzdrževanje. Aktualen je t. i. makropristop, ki deluje po načelu, da je vsak prostor dostopen vsem. Nasprotje t. i. makropristopa je mikropristop, pri čemer se gradi za določene skupine ljudi (npr. invalidi). Makropristop pa je namenjen vsem ciljnim skupinam in je zato ekonomsko učinkovitejši.

4.2 Podprto bivanje - »assisted living«

V ZDA se razvijajo t. i. »assisted living« ali podprto bivanje, ki predstavlja samostojne stanovanjske enote v bližini zdravstvene oskrbe. Te omogočajo bivanje starejših v enakem okolju tudi v kasnejših obdobjih, ko je potreba po oskrbi večja. V Veliki Britaniji razvijajo podobno zadevo t. i. »extra care grouped housing« ali skupinsko bivanje s posebno nego, ki pa ga predstavljajo samostojna stanovanja, pri čemer je ponujena tudi možnost skupnih storitev ter zdravstvene oskrbe in pomoči.

4.3 Stanovanjska skupnost - »cohousing community«

Novejša oblika bivanja je t. i. »cohousing community« ali stanovanjska skupnost, kjer ima vsako gospodinjstvo (posameznik ali par) svoje stanovanje. Ljudje, ki živijo na tak način, sami izberejo skupnost, v kateri bi radi bivali. Skupnost je lahko eno ali večgeneracijska. Ta model ni namenjen starostnikom, potrebnim pomoči, saj se zdravstveni center ne nahaja v bližini. Model je grajen po principu od spodaj navzgor, kar pomeni odvisno od uporabnikov, z upoštevanjem osebnih želja.

4.4 Upokojska skupnost - »*retirement community*«

Naslednji skupinski način bivanja starejših ljudi je t. i. »*retirement community*« ali upokojska skupnost. Model je zaradi odsotnosti zdravstvene oskrbe primernejši za vitalne in aktivne starejše ljudi in predstavlja samostojno bivanje v skupnosti in se nahaja v bližini storitvenih dejavnosti (Grdiša, 2010; Sendi et. al., 2002).

4.5 Pametni domovi - »*smart home*«

Čedalje več se pojavljajo pametni domovi oziroma »*smart home*«. V dom uporabnika so nameščeni senzorji, ki spremljajo fiziološke funkcije uporabnika, zaznavajo njegovo delovanje s spremljanjem njegovih življenjskih navad in sprememb, uporabniku prenašajo sporočila ter spremljajo socialno stanje uporabnika. Vse te informacije sistem sproti shranjuje in nam omogočajo, da lahko prepoznamo tudi bolezensko stanje v zgodnji fazi. V stanovanju so nameščene tudi naprave, kot so detektor gibanja, ognja, dima in izliva vode. Teleoskrba je v slovenskem prostoru omenjena že leta 1992, vendar je odstotek njenih uporabnikov nizek (0,1 %). Oktobra leta 2011 je postala na voljo vsem uporabnikom najenostavnejša oblika teleoskrbe, to je SOS gumb. Deluje tako, da uporabnika s klicem poveže z operaterjem (Kerbler, 2011).

4.6 Dopolnilne dejavnosti na kmetijah

Med drugim (Zore, 2018) se v Sloveniji razvija nova oblika socialnega varstva starejših oseb, dopolnilna dejavnost na kmetijah. V skupino dopolnilne dejavnosti na kmetijah sta trenutno uvrščeni dve obliki socialnega varstva, in sicer dnevno ali celodnevno bivanje odraslih in starejših oseb, ki niso odvisne od tuje pomoči. Razlika je, da ena kmetija lahko dnevno bivanje ponudi največ 12 osebam, celodnevno bivanje pa največ šestim, ki morajo imeti na razpolago ustrezno opremljene sobe. Kmetije morajo svojim varovancem zagotoviti primerno hrano, ki prihaja s slovenskih kmetij v vsaj 50 odstotkih, na svoji kmetiji pa mora pridelati 30 odstotkov živil. Osebam v celodnevnem bivanju na kmetiji je potrebno omogočiti bivanje, prehrano, pranje osebne in posteljne perila, čiščenje in vzdrževanje bivalnega prostora ter družabništvo.

Prve kmetije bodo socialno varstvo kot dopolnilno dejavnost na kmetijah vpeljale v okviru pilotnega projekta, ki ga Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano napoveduje konec leta 2018. Po oceni bo v pilotni projekt vključenih od osem do deset kmetij, zainteresiranost pa kaže že vsaj 30 kmetij. Med trajanjem projekta in evalvacijo učinkov se bodo pokazale zahteve, ki jih bo treba normativno urediti tako z vidika varnosti uporabnika kot izvajalca.

4.6.1 Primer dobre prakse v Sloveniji: Grunt, zavod za socialno podjetništvo na podeželju

Primer dobre prakse v Sloveniji, ki je tudi primer dobre prakse na evropski ravni, je zgodba socialnega kmetijstva ali »*social farming*«, ki jo razvijata kmetija Zadrgal iz Komende in zavod Grunt z zaposlenimi petimi invalidi. Zavod Grunt od kmetije odkupi zlasti mleko in druge pridelke, na kmetiji jih predela in poskrbi za prodajo, z rastjo prodaje pa raste tudi obseg proizvodnje. Grunt, Zavod za socialno podjetništvo na podeželju, je neprofitni in samostojni zavod s statusom zaposlitvenega centra, ki deluje po podjetniških načelih. S sredstvi upravlja gospodarno, vse dohodke pa vrača v osnovno dejavnost. Na ta način omogoča lasten razvoj in ustvarjanje novih delovnih mest. Pod strokovnim vodstvom invalidom zagotavlja usposabljanje in delo na delovnih mestih primernih njihovim zmožnostim in skrbi za njihovo polnopravno integracijo v zaposlitveno življenje ter razvoj poklicne kariere. Delovanje zavoda je usmerjeno k ustvarjanju pozitivnih koristi za družbo preko izboljševanja kakovosti življenja posameznikov in skupnosti. Prodaja izdelkov poteka v prostorih zavoda, na tržnicah in stojnicah, pridelke in polizdelke pa odkupujejo tudi lokalni ponudniki hrane. Kupcem so na voljo vložena in predelana zelenjava in sadje, marmelade, džemi, jajca, testenine, mleko in mlečni izdelki ter drugo. Na voljo imajo tudi lastne recepture in razvijajo svojo blagovno znamko, v okviru katere bo zavod odkupoval in predeloval pridelke kmetije Zadrgal ter drugih zainteresiranih kmetovalcev iz Komende in okolice.

5 Predlogi izboljšav za bivanje starejših oseb

Aktivno bivanje starejših oseb - izmenjave starejših

Izmenjave starejših bi lahko delovale po principu mladinskih izmenjav, ki bi omogočale starejšim, da se srečajo, spoznajo ter krajši čas skupaj bivajo in sodelujejo pri skupnih projektih. Sprva bi potekale med domovi za starejše v Sloveniji, lahko pa bi se razširile tudi v druge države, mednarodno, vendar je potrebno pri tem upoštevati, da so priprave vsebin in logistika vse večje.

Dejavnosti bi potekale v sklopu domov za starejše, obsegale pa bi razne delavnice, ustvarjalnice, vaje, razprave, igranje vlog in druge aktivnosti po zmožnostih in sposobnostih posameznika. Udeleženec bi podal željo po izmenjavi in po dogovoru z oskrbovalci bi poiskali primeren dom za izmenjavo, ki bi bil zainteresiran sprejeti v oskrbo oskrbovanca (lahko pa tudi oskrbovanca, ki bi se želel zamenjati s prvotno zainteresiranim oskrbovancem). Zainteresirana ustanova bi nato nudila oskrbovancu vso potrebno infrastrukturo in storitve (sobo s posteljo, prehrano, animacijske vsebine idr.).

Izmenjave bi lahko bile posamezne ali skupinske, kot to prakticirajo mladinske organizacije. Izmenjave bi lahko trajale od tri do deset dni. Za prevoz bi lahko poskrbela prostovoljna društva, ki nudijo brezplačen prevoz starejšim (npr. Sopotniki). Udeležili bi se lahko tisti, za katere bi osebje doma upokojencev presodilo, da so primerni in sposobni udeleževanja, prednost pa bi imeli tisti, za katere bi osebje doma ocenilo, da oskrbovanec potrebuje spremembo in menjavo okolja, predvsem zaradi psihofizičnega stanja oskrbovanca.

Projekt bi vodile organizacije, npr. Zveza društev upokojencev Slovenije (ZDUS) v sodelovanju z drugimi organizacijami, in sicer z društvi, domovi za upokojence, s starejšimi, prostovoljnimi organizacijami in z drugimi neformalnimi skupinami ter organizacijami ne le nacionalnem, temveč tudi na mednarodnem nivoju (EURAG Europe - Evropska federacija starejših oseb, AGE Platform Europe - Glas starejših oseb na ravni Evropske Unije, EUROCARERS - Evropska mreža neformalnih oskrbovalcev, ADA - platformi mednarodne mreže Help Age International). Potrebne bi bile dotacije EU, ki bi bile namenjene kritju potnih stroškov, če ti ne bi bili organizirani s pomočjo prostovoljcev in pa s finančno podporo za kritje praktičnih stroškov izvedb dejavnosti in aktivnosti v času

izmenjave. Praktične naloge sodelujočih pri snovanju in načrtovanju aktivnosti ter kasneje skozi izvajanje samega projekta so priložnosti, preko katerih bodo starejši spoznavali drugo okolje, sklepali nova prijateljstva, aktivno preživljali svoj čas, pridobili nova znanja in veščine ter jih tudi delili z drugimi sodelujočimi. Ob zaključevanju projekta in razširjanju rezultatov pa bi bilo potrebno o izkušnjah spregovoriti tudi drugim. Vsak sodelujoči posameznik ali skupina bi v svojem primarnem domu morala spregovoriti tudi drugim in predstaviti svoje izkušnje in doživetja.

Kapacitete za starejše z demenco

Najbolj pogosta bolezen, o kateri se največ govori, čeprav hkrati včasih še vedno premalo, je zagotovo demenca. Mednarodna klasifikacija boleznih pravi, da je demenca sindrom, ki je posledica boleznih možganov, navadno kronične ali napredujoče, pri tem pa so okvarjene višje dejavnosti možganov, ki zajemajo spomin, razmišljanje, orientacijo, dojetje, računanje, zmožnost učenja, govor in presojanje. Demenca najbolj prizadene bolnikovo sposobnost za opravljanje vsakodnevnih aktivnosti. Tak bolnik se izgublja v domačem okolju, ne zna slediti navodilom, nima občutka za čas, ne znajde se med ljudmi in v prostoru. Pogosto je tudi ponavljanje vprašanj, zanemarjanje lastne varnosti, higiene in prehrane. Kljub temu pa bolnik ohrani nekatere veščine, torej še vedno lahko vozi avto ipd.

V domovih za ostarele bolniki z zmerno in hudo demenco običajno bivajo v varovanih oddelkih. Če te možnosti nimajo oziroma, če ima bolnik blažjo obliko demence, je bolnik nameščen v stanovanjsko-negovalnem oddelku. Za te oddelke je priporočljivo, da so zračni in z velikimi hodniki. Sobe naj bi bile opremljene po okusu stanovalca, tako da je zagotovljena domačnost. Za stanovalce mora biti zagotovljen psihosocialni model bivanja, pri čemer morajo upoštevati strokovna načela individualizacije, celovitosti obravnave, aktivnosti in avtonomije posameznika ter možnost izbire.

Ritem dnevnih aktivnosti mora biti prilagojen in usklajen potrebam stanovalcev. Poudarek mora biti na aktivnostih, ki stanovalcem pomagajo pri njihovih motoričnih in ročnih spretnostih, ohranjanju in spodbujanju njihovih kognitivnih, psiholoških in socialnih spretnosti ter veščin. Poskrbeti je treba tudi za aktivnosti, ki pomagajo ohraniti in krepiti fizične moči posameznika ter osebna znanja in interese. Vse te aktivnosti upočasnijo upadanje kognitivnih funkcij,

povečujejo čustveno aktivnost in pomagajo pri vzpostavljanju in ohranjanju socialnih stikov ter vplivajo na boljše samopodobo in zadovoljstvo stanovalcev.

Večjo kapaciteto bi domovi dosegli z zgraditvijo dodatnih poslopij, ki bi nudili dodaten prostor za bolnike z demenco, saj tudi večina njih potrebuje intenzivnejšo pomoč od ostalih starostnikov. Večja kapaciteta bo na voljo tudi, ko bodo nove oblike trendov v popolni uporabi.

Predlagamo več manjših stanovanjskih enot v pritličju. Prostori naj bodo svetli, z možnostjo zastora. Tla naj bodo barvita, vendar brez vzorcev in drugačne barve kot stene. Tla pa naj imajo tudi »barvne ceste« - oznake oziroma vodila, na katerih piše kam vodijo. Osebe z demenco se lahko nato držijo prave barve ceste, ki jih vodi v željen prostor. Ceste oziroma vodila so preprosta za uporabo, predvsem pa so na istem mestu vsak dan in pot do jedilnice, stranišča in delovne terapije je vedno enaka. Podobna vodila lahko uporabimo tudi na steni, kjer se lahko znajdejo navodila za uporabo različnih predmetov in aparatov, ki jih uporabljajo oskrbovanci. Vodila naj bodo na nasprotni strani postelje, da ko oseba z demenco počiva in se nato predrami, je prva zadeva, ki jo vidi in si osveži spomin. Takšna vodila bi osebam z demenco omogočala malo več samostojnosti in nudila več varnosti.

Sobe naj imajo tudi osebnostno noto, naj bodo opremljene s fotografijami svojcev, družin in z napisi imen oseb na fotografijah ter letnicami posnetkov. Okvirji slik naj bodo iz primernih materialov in na primernem mestu. Izbor fotografij naj se opravi s svojci. Tako bodo osebe z demenco vsak dan lahko obujale spomine in se spominjale družinskih članov ter jih povezale z osebami, ki bodo prišle na obisk. Sobo naj krasi tudi velika ura in velik koledar, ki prikazuje samo trenuten datum (za prejšnji dan strgamo listek) ali pa naj bo koledar analogni s samodejnim spreminjanjem datuma. Zaposleni naj vsak dan poskrbijo za pravočasno menjavo datuma. Oskrbovanci pa bodo vsak dan opomnjeni na dan in datum, v katerem so.

Novodobna preučevanja strokovnega tematskega področja

Do podobnih ugotovitev so prišli tudi na Visoki šoli za upravljanje podeželja GRM Novo mesto (2017-2018), kjer so na podlagi preučeni vsebin v slovenskem in mednarodnem prostoru v sklopu razvoja novega magistrskega študijskega programa Upravljanje podeželja razvili tudi poseben tematski sklop, poimenovan Socialno varstvene storitve podeželja. V okviru predmetov Menedžment in organizacija bivanja starejših ljudi, Alternativne oblike bivanja za starejše ljudi ter Oskrba starejših v različnih oblikah bivanja želijo izobraževati mlade in znanja željne posameznike za pridobitev strokovnih tematskih znanj, veščin, spretnosti in kompetenc na področju socialno varstvenih storitev podeželja, predvsem pa:

- Sposobnost uporabe organizacijskih rešitev in povezovanja različnih organizacijskih struktur v organizacijah za oskrbo starejših ljudi in v različnih organizacijskih omrežjih.
- Poznavanje alternativnih oblik stanovanjske oskrbe in storitev za starejše, ki so učinkovitejše kot obstoječe in finančno manj zahtevne, hkrati pa upoštevajo želje in preference starejših ljudi.
- Sposobnost načrtovanja oskrbe in zagotavljanja storitev za potrebe starejših v Sloveniji, zlasti na podeželskih območjih.
- Modeliranje odličnosti človeškega vedenja, na podlagi spoznavanja potrebnih prepričanj, fiziologije in posebnih miselnih procesov ter strategij, ki stojijo za njimi.

6 Zaključek

Slovenija in vse ostale države se morajo začeti pripravljati na čase, ko bo vedno več upokojenih in vedno manj aktivnih oziroma delavnih oseb. S tem bo domovanje v domovih postalo znatno dražje, brez pokojninskih reform pa še težje dostopno. Na spletu najdemo veliko gradiv in člankov glede izboljšanja domov, kot npr. razna izboljšanja s tehnologijami, ki bi pripomogle, da starejši ne bi bili tako osamljeni. Vendar se trendi spreminjajo in v ZDA je vedno več izseljevanj iz domov za ostarele. Vedno več starejših se odloča za zelo skromno življenje v mestih ali pa življenje v mirnem okolju v naravi ali pa za življenje pri družinah. Trend je razumljiv, saj stroški domov naraščajo, pokojnine pa se ne večajo sorazmerno. Na primer, pri povprečni pokojnini v Sloveniji, ki znaša

641,62 € in najnižjem znesku v domu za ostarele, ki se giblje med 750 in 850 €, si še vedno več kot 70 % upokojencev ni zmožna privoščiti bivanja v domu (Stevenson, 2015).

Možnosti, ki bi jih lahko upoštevali in implementirali v slovenskem okolju, je kar nekaj. Ena izmed teh so skupna stanovanja, kjer biva več oseb oziroma več upokojencev. S tem bi se znebili zajetne najemnine in stroškov, povezanih s stanovanjem. Ljudje bi skrbeli drug za drugega, občasno bi se v proces dela vključila oskrba iz doma upokojencev ali druge službe (npr. socialna služba, patronažna sestra idr.). S tem bi upokojencu omogočili samostojno upravljanje s pokojnino, ki jo prejemajo. Obenem bi imeli družbo in medsebojno pomoč ter po potrebi ustrezno oskrbo na domu. Urejali bi si okolico kot tudi stanovanje po želji, kar je gotovo dodatek k svobodi in načinu življenja, kot so ga bili prej vajeni.

Na drugi strani so kmetije, kjer bi lahko vzpostavili nastanitev za starejše. Kmetije predstavljajo veliko priložnost, ki bi jo v Sloveniji lahko izrabili. Z velikim številom turističnih kmetij ali posesti bi lahko izrabili prostor kot tudi okolje za nastanitev starejših. S tem bi prav tako zagotovili manjše stroške za starejše in večjo svobodo pri izbiri ter urejanju življenjskega prostora, povečala pa bi se kakovost življenja v tretjem življenjskem obdobju. Na kmetiji bi starejši pomagali pri manjših, lažjih opravilih, v zameno (ali z doplačilom) pa bi prejeli prehrano, namestitve in drugo. Ugotavljamo, da že obstajajo turistične kmetije, ki nimajo naslednikov in kjer razmišljajo o preureditvi turističnih kmetij v bivalne enote za starejše osebe, saj imajo pretežno že urejeno infrastrukturo za bivanje.

Aktivno preživljanje časa oskrbovancev bi lahko popestrili z izmenjavo starejših po domovih, kakor to prakticirajo študenti po Evropi s programom Erasmus+. Namreč oskrbovanci si želijo več družabnosti in aktivnosti, domovi pa zanj nimajo razpoložljivih sredstev. Vsaka delavnica, ki jo dom izvede, zahteva neka sredstva, kot npr. material za izvedbo delavnic. Ta material bi se lahko nabavil tudi s prodajo izdelkov, ki jih oskrbovanci ustvarijo med delovnimi terapijami.

Domovi bi z uvedbo izmenjav bili primorani k iskanju novih rešitev, predvsem logističnih, ki se nanašajo na izvedbo delavnic, transporta ter hitrih in začasnih nameščenj oseb. Z veliko preizkušanja bi lahko razvili nove oprijeme za ta problem. Kompleksnost tega problema se kaže v dejstvu, da mora biti vsak upokojenec obravnavan drugače in individualno, z osebnim pristopom in

čutnostjo. Vsak ima svojo zgodbo, težave, razmišljanje, sposobnosti in pričakovanja. Tukaj pa se moramo dotakniti tudi oskrbovancev, ki bolehajo za demenco in za katere v Sloveniji strmo primanjkuje ustreznih prostorov v domovih.

Literatura

- Colarič-Jakše, L.-M., Lisec, A., Mažgon, N., Barbo K., Kutnar, U., Medved, M., Požun, N., Rantaša, K., Seražin, K., Veit, N. (2018). *Študentski inovativni projekti za družbeno korist 2016-2020: Kreativne rešitve za bivanje in oskrbo starejših oseb*. Sevnica.
- Grdiša, R., 2010. *Priručnik za načrtovanje sodobnih oblik bivanja starih ljudi*, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- Grunt, zavod za socialno podjetništvo na podeželju <http://grunt-sop.si/kmetija-zadrgal/>, pridobljeno 21. 11. 2018
- Kerbler, B., 2011. *Trajnostno bivanje starejših*. Revija za geografijo številka 6-2 / 2011. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Maribor.
- Nagode, M., Kovač, N. Lebar, L. za Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. (2015). *Analiza organiziranosti in izvajanja oskrbe na področju oskrbovanih stanovanj* (Končno poročilo IRSSV 20/2015). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Direktorat za socialne zadeve. Pridobljeno iz: https://www.irssv.si/upload2/Analiza%20organiziranosti%20OS_koncno_30.1.2015.pdf
- Poudarki iz analiz področja institucionalnega varstva starejših in odraslih s posebnimi potrebami 2015*, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, oktober 2016. Pridobljeno iz: <http://www.ssz-slo.si/wp-content/uploads/Poudarki-iz-kumulativnega-statistike-2016.pdf>
- Sendi, R., Černič Mali, B., Jakoš, A., Filipovič, M., 2003. *Stanovanjske potrebe upokojujencev in drugih starejših oseb*, Urbani izziv publikacije, Ljubljana.
- Stevenson, S. *8 Predictions about the Future of Assisted Living*. Pridobljeno iz: <https://www.aplaceformom.com/blog/2013-8-27-future-senior-care/>
- Zore, J., 2018. *Kmetije kot mini domovi za starejše*. Delo. Pridobljeno iz <https://www.delo.si/novice/slovenija/kmetije-kot-mini-domovi-za-starejse.html>

